

Oyslið og dálkingin:

Vit mugu sjálvi medvirka til at minka um ovurnýtslu og dálking

Sjálvt uttan alivinnu kunnu vit koma út fyri at lasta firðir okkara ov nógv gjøgnum okkara egnu nýtslu av hentleikum, sum vit koyra í kloakkina, sigur Andreas Lava Olsen, verkfrøðingur og stjóri á Havsbrún í Fuglafirði.

Vit prenta brot burtur úr einum fyrilestri hann helt í útvarpinum nakað herfyri:

Eitt støðugt meira átrokandi mál kemur undan kavi í samfelagi okkara. Tað er oyðislið við teim resursum, vit hava at ráða yvir í náttúruni, og tann dálking, sum stendst av at sleppa av við ruskið, sum vit flýggja náttúruni aftur sum takkarløn.

Ídnaðurin spýtir út allar hentleikar, sum vit leggja í at keypa. Ídnaðurin er fullkomiliga anonymur, tað vil siga hann hevur einki andlit, hann ger bert tað, vit tráa eftir at fáa og roynir við hvørt at framleiða ein nýggjan hentleika og dámar okkum hann og vit keypa hann, ja so heldur hann áfram við at framleiða tað. Men hann ger einki, sum vit ikki vilja keypa frá honum. Tað er møgulega rætt, tá tað verður sagt, at ídnaðurin skapar tørvin hjá okkum, men hetta hendir bert, um vit samtykkja.

Nógvir eru teir hentleikar, sum hava broytt okkum gerandislið, seymmaskinu, vaskmaskinu ella bil og so framvegis. Men listin yvir hentleikar er óendaligur at kalla, og spurningurin er, hvar skulu vit seta markið, hvussu nógv viulja vit arbeiða og stríðast fyri at fáa ráð til at fáa hendur á hesum hentleikum. Hetta stríð stjelur tíðina frá okkum.

Plastposin

Tak ein hentleika sum plastposan, sum vit bera hvønn dag í stórum tali, hvarja ferð vit fara tiul handils.

Hetta plast er framleitt í onkrum ídnaðarlandi, og framleiðslan av plastinum har skapar onkra dálking, tí ein og hvør framleiðsla skapar dálking, veri hon seg litil ella stór, men hon er har. Í hesum føri millum annað tey smyrjievni, sum skulu blandast upp í plastið at mykja tað. T.d. var evnið PCB nýtt til hetta endamál og vit raknaðu ikki við fyrrrenn tað visti seg, at hetta PCH-ið lak út í náttúruna, og savnaði seg saman í teimum dýrum, sum eru ovarglaga í føðiketuni. Og hetta evnið er eiturkent.

Hvør hevur nú skyldina av hesum fylgjum. Plastverksmiðjan, sum fyllir út ein tørv hjá okkum, ella hava vit skyldina, vit sum halda, at hesin posi er hentur at bera við sær úr handlinum. Ídnaðurin gevst ikki við at framleiða plastposar, so leingi vit keypa teir. Sannleikin er nokk hann, at tað eru vit, tú og eg, sum skulu taka avgerðina um hetta vandamálið, skulu vit koma avleiðingunum til liva.

Onnur avleiðingin av gerð okkara at taka plast-

posan kemur, tá vit skulu av við plastposan, eftir at hann bert eina ferð var í nýtslu.

Vit vita, tað er ikki beint at blaka hann á sjógv. Tað sær ikki gott út, og hann er til ampa fyri útróðrarmannin, og í seinasta enda rekur hann aftur á land í einum grannalandi, og vit hava bert flutt problemíð til onnur at loysa.

Vit kunnu ikki tyrva hann. Tað eru vit nøkulunda samd um, tað kann seinni fara at esja úr hesum tyrvingum út aftur í havið ella grundvatnið.

So hava menn her á landi, sum vit hava valt sum umboð okkara í myndugleikar at finna eina loysn, og teir funnu uppá at brenna plastposan.

Men hetta hevur øst okkum upp nú í árávis, so plastposarnir fara heilir og sælar á sjógv tann dag í dag enn, tí brenningin fór aftur at geva onkrum øðrum trupulleikar. Hvat vit so enn gera, blaka á sjógv, tyrva ella brenna, so er onkur vansi í málinum, stórur ella litil. Vit hava gjørt nakað ella verið atvoldin til nakað, sum ikki vendist við aftur, posin skal oyðast onkursvegna.

Her er okkurt galið í hugsunarhátti okkara. Vit eru sjálf atvoldin tiul, fyri tað fyrsta ein dálkingur

vanda har plastposin varð framleiddur. Vit fara avstað við posanum, vit blaka hann burtur frá okkum sama dag í eitt ruskilat, ruskbilurin kemur eftir honum, og fyri tað næsta krevja vit, at samfelagið skal fáa henda plastposa at hvørja, uttan at nakar fær ampa av tí, og tað letur seg ikki gera 100%.

Nú havi eg gjørt nakað nógv burtúrur hesum plastposu. Hetta var bara eitt dømi, men er eitt dømi sum er felags fyri eina rúgvu av teimum hentleikum, vit keypa okkum, og sum sjáldan eru livsneyðugir, fyri ikki at siga púra óneyðugir.

Vit kláraðu okkum væl fyrr við at bera sama ilatið aftur og fram, tá vit fóru til handils.

Oyðisuljóð

Lat okkum taka eitt annað dømi úr okkara verð. Koyr eina náttina fram við Skálafjørðinum. So vilt tú siggja, at frá tí tað skýmir og alla ta lið og longu nátt til tað lýsir aftur, er eitt perluráð av gøtulyktum, sum lýsa fyri nær. Einar 30 km á longd har brenna, meti eg, eini 80.000 W um tíman í gøtuljósum og — til onga himmalsins nyttu. Tað fólk, sum fer út um

Andreas Lava Olsen, stjóri — Vit mugu hvør sær taka í egnan barm.

dýr kl. 3 um náttina, kann ikki vænta, at samfelagið fer at brenna av 80.000 W um tíman, fyri at tað skal ganga óttaleyst á gøtuni og millum bygdir. Tað má vera uppá egnu ábyrgd.

Samstundis eiga vit at vita, at fyri at brenna hetta oyðisuljósið, skulu vit annaðhvørt brenna olju av, sum hevur sínar avleiðingar fyri náttúruna, ella vit skulu turrgjega enn eina á, fyri at halda hetta oyðislið líkka.

Hetta er í sláandi mótsagn við, um tú ferðast — lat okkum siga — gjøgnum Týskland, sum eisini er eitt framkomið ídnaðarland við reiðiliga hegum livifóti, men har tykist samfelagið ikki at lata slíkar tænarast. Um nætur eru sjálvt høvudsstokin í býnum ógvuliga litið upplýst, fyri ikki at tala um á landsbygd.

Her er annað dømi um mótsagnirnar í hugsunarhátti okkara, tá vit við aðrari hondini tendra lampurnar, og við hinari skriva mótmælisskrivini: at nú er aftur ein á turrløgd.

Fosfatið

Lat okkum venda aftur til Skálafjørðin, sum vegna sitt skap er eitt sindur av einum deyðavatni. Har eru givin aliloyvir svarandi til, at tað skulu nýttast árliga eini 2500 tons av turrum fòðuri, sum kann medvirka til, at iltnægdin í sjónum verður betonkiliuga lág. Men hinvegin kann metast, at gjøgnum kloakkskipanina verða frá húsarhaldunum veitt eini 2000 til 3000 tons av organiskum